

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ȚURLEA, PETRE

Români și evrei în secolul XX / Petre Țurlea. –
București : Semne, 2014

3 vol.

ISBN 978-606-15-0489-3

Vol. 2 : Români și evrei 1938-1944. - ISBN
978-606-15-0491-6

323.1(=135.1)

323.1(=411.16)(498)

94(498)"19"

Editura SEMNE

Str. Barbu Delavrancea, nr. 24

Sector 1, București

Tel./fax: 021.318.83.44

Adresă web: <http://www.semneartemis.ro>

E-mail: office@semneartemis.ro

Difuzare:

Tel./Fax: 021.311.49.36

021.310.74.59

E-mail: difuzare@semneartemis.ro

Tiparul executat la S.C. SEMNE '94 S.R.L.

Tel.: 0744.35.70.28

021.667.08.20

PETRE ȚURLEA

ROMÂNI ȘI EVREI ÎN SECOLUL XX

II. 1938-1944

EDITURA
Semne

București

2015

Respect pentru

Holocaust – Cuvântul primarului municipiului Sfântu Gheorghe, Antal Arpad,

în Parcul Memorial la dezvelirea monumentului închinat celor 52 de copii uciși în holocaust.

Stimați participanți, Doamnelor și Domnilor,

Orașul nostru rezolvă o datorie de evlavie veche prin faptul că ridică amintire acelor 52 de copii evrei care au fost deportați fără milă și fără cruțare în taberele de execuție. Acești copii și-au găsit sfârșitul în condiții teribile iar cauza morții lor era una singură – faptul că erau evrei. Nu conta că ei de fapt nu au făcut nimic. În ochii puterii erau vinovați, dar vina lor nu era alta decât originea.

Doamnelor și Domnilor,

Ei sunt martirii noștri. În urmă cu 5 ani i-am adus acasă. Numele lor este păstrat pe o placă memorială deci fiind rudele noastre făcând parte din marea noastră familie. Azi Sfântu Gheorghe este mai sărac pentru că-i lipsesc acești oameni de aici. Lipsesc de aici pentru că acest oraș a fost căminul lor, la fel cum este azi pentru noi.

Scopul înființării acestui parc memorial nu este doar acela de a comemora victimele, ci și acela ca aici să se poată ține lecții de istorie pentru ca elevii din Sfântu Gheorghe prin cunoașterea istoriei orașului să primească informații și despre ce s-a întâmplat în urmă cu 70 de ani cu evreii care au trăit în orașul nostru și să devină astfel, printr-un bagaj de cunoștințe, adulți conștienți pentru care vor conta nu originile ci valorile oamenilor din jur.

Vă pot promite că amintirea lor va fi păstrată veșnic și că vom face tot ce ne stă în putință că cenușa din Auschwitz să nu acopere vederea clară a generațiilor viitoare. Dumnezeu să odihnească în pace cetățenii evrei ai orașului nostru deportați pe nedrept. Să le fie țărâna ușoară!

Vă mulțumesc!

CUPRINS

Precizare.....	5
I. Dictatura regală.....	7
II. Dictatura militaro-legionară	153
III. Dictatura antonesciană	228
Încheiere.....	492
Indice. Nume de persoane.....	517
Abrevieri	535
Anexe	537

Antal Arpad, primar Sfântu Gheorghe – cuvânt la dezvelirea monumentului Holocaustului, mai 2014.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
TURCIA, PETRE

Români și evrei în secolul XX - Petre Turcia -
București : Semne, 2014

ROMÂNII ȘI EVREII ÎN SECOLUL XX

Adresa web: <http://www.semne.ro>
E-mail: office@semnecartim.ro

Difuzare:

Tel/Fax: 021.311.49.36

021.311.74.59

E-mail: difuzare@semnecartim.ro

EDITURA
Semne

Tiparul executat la S.C. SEMNE "M & M" S.R.L.

Tel: 0744.35.70.28

București

2014

PRECIZARE

Români și evrei în secolul XX, volumul I, acoperind perioada 1900-1938, a fost întâmpinat cu răceală din partea celor care se temeau că voi aluneca în acceptarea tezelor extremei drepte românești; și cu speranță din partea acelor care doreau o asemenea acceptare. Au fost dezamăgiți și unii și alții. Întrucât mi-am propus doar aducerea la lumină a unor noi documente istorice și tratarea temei fără spirit polemic, cu sobrietate. Așa se face și în volumul al II-lea.

Nu va fi o tratare deplină, a tuturor problemelor privind relațiile dintre români și evrei în perioada 1938-1944. La fel ca în volumul I, se va urmări aducerea la lumină a unor noi documente, sau a unora mai puțin puse în lumină până acum; asupra acestora, a bibliografiei editate privind tema tratată se vor face și judecăți proprii, care pot fi discutabile. Așadar, volumul al II-lea, ca și primul de altfel, nu este un *Raport final*, cum lipsiți de modestie și-au intitulat recent „opera” mai mulți autori, unii – surprinzător – chiar istorici. Documentele noi și concluziile personale sper să aducă mai aproape de adevăr privirea asupra unei epoci și a unei probleme foarte controversate. Poate fi acuzată o interpretare greșită a unor fapte, deplina obiectivitate neexistând în prezentarea Istoriei, dar, interpretarea greșită – dacă există – nu este intenționat greșită.

Respect pentru oameni și cărți.

Ca și la volumul I, și la cel de față am fost ajutat, cu o bunăvoință pentru care am a mulțumi, de mai mulți istorici. Între aceștia: Jipa Rotaru, Alin Spânu, Corvin Lupu, Tănase Bujduveanu, Florin Șandru, Ion Constantin, Mihai Drecin, Gabriel I. Năstase, Vasile I. Zărnescu, Paul Zahariuc. Aceștia mi-au indicat unele surse ori mi-au pus la dispoziție volume ale lor privind tema respectivă. Într-un caz, acela al lui Florin Șandru, am putut citi chiar în manuscris teza sa de doctorat.

Am a mulțumi, de asemenea, ca și în cazul volumului I, d-lui Mihai Nicolae, conducătorul firmei Stefadina, cel ce și-a oferit susținerea materială fără de care apariția ar fi fost imposibilă. Și îngăduitorului conducător al Editurii „Semne“, dl. Ștefan Dulu. Ca și tenacelui tehnoredactor, dl. Adrian Stanciu.

I. DICTATURA REGALĂ

Guvernul Octavian Goga, ca expresie a Partidului Național Creștin, a fost investit de Regele Carol al II-lea la 29 decembrie 1937, deși partidul respectiv se aflase abia pe locul al patrulea în preferința electoratului în alegerile parlamentare; Carol a vrut să aibă un Guvern slab, pe care să-l folosească drept trambulină spre împlinirea țelului pe care și-l propusese încă din momentul urcării sale pe Tron – instaurarea unei Dictaturi Regale. Prin curioasa numire dorea să demonstreze românilor că partidele sunt incapabile să asigure un climat pozitiv în Țară, și, prin urmare, se impune schimbarea regimului acestora, preluarea întregii puteri în Stat de către un „salvator al Neamului”, care nu putea fi decât Regele.

Guvernul avea în componere o serie de miniștri care-și arătasera de mult vederile antisemite, de la ostilitatea față de evrei motivată economic, la cea motivată etnic. Chiar primul ministru se înscria printre ei. În calitate de ministru al Cultelor și Artelor în Guvernul Alexandru Averescu, în 1921 îl invitase în România pe Moses Gaster și se arătase foarte curtenitor față de acesta. Însă, după 1930 avusese o înverșunare tot mai mare împotriva evreilor. Urma Istrate Miceseu, ministrul de Externe, un foarte bun avocat, dar care avea o orientare fermă de dreapta și condusese epurarea avocaților evrei din Baroul de Ilfov; Vasile Rădulescu-Mehedinți, ministrul Justiției, provenind din aripa de dreapta, predictatorială a Partidului Național Țărănesc; Ion Petrovici, ministrul Educației Naționale, filosof cu vederi radicale de

dreapta; Ion Gigurtu, ministrul Industriei și Comerțului, industriaș, viitor prim ministru; Gheorghe A. Cuza, ministrul Muncii. Iar ministru de Stat era chiar A.C. Cuza. Fără a-l mai socoti pe ultimul, al cărui antisemitism era vechi și unanim cunoscut, vederile antievreiești ale multora dintre miniștri fuseseră deja demonstrate. Istrate Micescu, în vara lui 1937, declarase: „Nu depindem de dreptul de azil al evreilor. Avem dreptul nostru de a debarasa Țara de paraziți.”¹ Iar Octavian Goga, imediat după ce a ajuns prim ministru a declarat ziarului „Paris Soir”: În România au imigrat fraudulos 500.000 evrei.² Așadar, înfăptuitorii de bază ai viitoarei politici față de evrei își pronunțaseră ferm ostilitatea la adresa acestei minorități etnice. Ei vor fi și artizanii celei mai importante măsuri antisemite din timpul Guvernului respectiv – Legea revizuirii cetățeniei.

Compoziția Guvernului, corelată cu afirmațiile antisemite din timpul campaniei electorale din decembrie 1937, au făcut ca opinia publică să nu fie surprinsă de măsurile ce au fost luate. O anume mirare a trezit numai rapiditatea cu care s-a acționat; se crea, astfel, impresia că Guvernul voia să impună teza că rezolvarea „problemei evreiești” era cea mai importantă; în lipsa acestei rezolvări, Țara neputându-se dezvolta.

În general, opinia publică înclina să accepte ideea existenței unei piedici evreiești în calea normalei dezvoltări a României. Și, îndelungata și cunoscuta activitate oneroasă a Camarilei Regale domi-

1. „Curentul” din 29 iulie 1937.

2. ANIC, fond PCM, Subsecretariatul de Stat pentru Minorități, dosar 1693 bis, f.25. În discursul de inaugurare a Guvernării sale, Octavian Goga a încercat să dea un mesaj liniștitor pentru minorități: „Să nu se vadă în acțiunea noastră de guvernare, menită să întroneze la cârma Statului reparația românească, un prilej de impilare a drepturilor firești de care trebuie să se bucure minoritățile din Țară. Dreptate: da; prigonire: nu! [...] Toți minoritarii care se vor încadra prin gândul și faptele lor în ideea de Stat, vor putea să-și exercite atât drepturile lor cetățenești, cât și notele distincte ale origii lor etnice.” – *Minoritățile naționale din România 1931-1938*, coordonator Ioan Scurtu, București, 1999, p.471.

nată de evrei, preponderența evreilor în zone foarte vizibile – precum comerțul, mass-media, profesiunile liberale –, oferea direcția în care să se manifeste ostilitatea publică. Pentru orientarea în această direcție, o anume contribuție o avusese și propaganda antisemită a forțelor politice de extremă dreaptă. Dar, în principal, nu campania acestor forțe de extremă dreaptă fusese determinantă; ea avusese doar o contribuție, dovadă fiind aderarea redusă a românilor la ele, aderență exprimată prin scorurile electorale pe care le întruniseră, niciodată capabile să le impună la Putere; în 1937, formarea Guvernului Octavian Goga fusese expresia voinței regelui, nu a electoratului.

Ca urmare, discursul noului prim ministru, la inaugurarea guvernării sale, cu accentul pe politica naționalistă ce o va duce, se întrevedea că va avea ecou aprobator în rândul majorității populației; ceea ce îi va crea o bază electorală mult mai bună pentru o viitoare campanie electorală; și, astfel, le va lua celorlalte partide politice măcar o parte din simpatia populației, monopolizând un subiect aducător de voturi. Primul care a reacționat a fost Partidul Național Liberal – cel proaspăt înlăturat de la Conducerea Țării. Oficiosul său, „Viitorul”, a publicat, întreaga lună ianuarie 1938, articole de fond, de obicei nesemnate, reprezentând, prin urmare, poziția oficială a ziarului, deci, a Partidului, prin care urmărea să demonstreze că național-liberalii sunt adevărații naționaliști. În prima abordare a subiectului, se preciza: „În ceea ce privește ideea naționalistă nu trebuie să se supraliciteze tema”. PNL, în toată activitatea lui „s-a inspirat de ideea naționalistă și de încrederea în puterile proprii ale Poporului Român”. Pentru PNL „ideea naționalistă a fost în permanență un generator de forță, de ordine, de corectitudine și de întărire a Neamului. Această idee trebuie continuată și consolidată.”³ Așadar, nu numai că nu contestau justetea politicii anunțată de Guvernul Goga, dar național-liberalii se prezentau ca inițiatori ai ei. Dar, Goga considera politică naționalistă aceea care includea antisemitismul, care nu poate fi pus și pe seama PNL. În numărul următor, „Viitorul” a venit cu precizări: PNL a avut

3. „Viitorul” din 4 ianuarie 1938.

mereu un „naționalism constructiv” exprimat prin formula „Prin noi înșine”, aplicarea căreia ducând la realizări foarte mari. Și, doar privitor la ultimul Guvern liberal, se făcea o analiză de demonstrare a tezei respective, sub titlul *Opera Guvernării național-liberale. Ce am găsit. ce am lăsat*.⁴ Prin insistența deosebită asupra priorității unui comportament guvernamental naționalist avut de național-liberali, rezultă o anume teamă de succesul lui Octavian Goga datorat îmbrățișării temei. Vor urma noi articole de lămurire: *Noi și ideea națională; PNL și ideea națională*.⁵ Pentru a încheia subiectul, la sfârșitul lui ianuarie 1938, „Viitorul” publica articolul *Naționalismul faptelor și mistica vorbelor*. Rezultatele activității naționaliste a național-liberalilor erau considerate „strălucite”. În schimb, după alegerile din 1937, se ridica „o mistică de vorbe, întemeiată când pe violențe, cari nu se potrivesc cu sufletul blajin al Neamului nostru, când pe procedee în care se apelează la instincte primare, pentru a se năruî în haos tot ceea ce guvernațiile cuminți au făcut pentru această Țară.” Se arăta convingerea că opinia publică va respinge violanța, pentru că „Naționalismul n-are nevoie de terorisme sufletești. El se ridică pe noțiuni clare și principii la care sufletele libere aderă.”⁶ În repetate rânduri, ca pe o obsesie, Octavian Goga anunța că naționalismul Guvernului său înseamnă o luptă continuă contra evreilor; în schimb, național-liberalii nu au menționat deloc că acceptă antisemitismul drept simbol al naționalismului, ci acceptau doar ideea că o politică naționalistă este necesară, însă clădită pe alte baze și având alte manifestări decât cele promovate de Octavian Goga.

Pe aceeași poziție, de critică a interpretării pe care noul Guvern o dădea ideii de politică naționalistă, se situa și Partidul Național Țărănesc. Era de așteptat, Partidul respectiv fiind considerat în epocă, cu o anume exagerare, de stânga. Trezise oarecare suspiciuni privind atitudinea sa democratică generală, și în subsidiar și aceea față

de evrei. Pactul de neagresiune încheiat în campania electorală din 1937 cu Mișcarea Legionară; dar, în concepția lui Iuliu Maniu, Pactul nu avusese decât scopul strict de a asigura corectitudinea alegerilor împotriva ingerințelor guvernamentale obișnuite în toată perioada interbelică, și nicidecum o acceptare a ideologiei legionarilor sau a metodelor violente de luptă politică preconizate de aceștia.⁷ Național-tărăniștii negau ideea unor efecte pozitive ale măsurilor antisemite ale Guvernului Goga. În oficiosul PNT, „Dreptatea”, al cărui director era Mihail Ralea, se publica un articol de fond sub titlul *Naționalism, nu barbarism*.⁸ Octavian Goga era acuzat că abuzează de cuvântul naționalism, că este un „temperament agresiv”; PNT respingea orice măsură punitivă la adresa evreilor și a minorităților naționale în general: „O națiune, cu cât este mai puternică, trebuie să fie mai mărinimoasă, omenia fiind atributul nobil al forței conștiente”. Naționalismul românesc se putea dezvolta „fără să aibă nevoie să se procedeze la extremisme”. Goga anunțase formula „România a românilor!” – dar, „Nici deviza, nici antisemitismul nu implică neapărat acte de violență și de terorism.” În alt număr al ziarului „Dreptatea”,⁹ era criticată ieșirea antisemită în presa internațională a lui Octavian Goga și A.C. Cuza. Goga prezentase -pentru ziarul fascist „Giornale d'Italia” – cele „trei invazii” evreiești în România de după Primul Război Mondial și, față de plângerile organizațiilor internaționale israelite, declarase: „Nu mă tem de amenințările Societății Națiunilor”. Iar A.C. Cuza, pentru același ziar, îngroșase: „Societatea națiunilor e o societate de evrei, pentru dominarea națiunilor.” De aceea, trebuie să i se reziste. Oficiosul PNT credea că, urmare a acestor declarații, România ar trebui să iasă din Societatea Națiunilor; dar, aceasta ar fi o greșală; „Declarațiile Guvernului au deservit interesele Țării.”

7. Vezi și Petre Țurlea, *Carol al II-lea și Iuliu Maniu*, Edit. Semne, București, 2013, p.292-298.

8. „Dreptatea” din 18 ianuarie 1938.

9. Idem, 1 februarie 1938.

4. Idem, 5 ianuarie 1938.

5. Idem, 16 ianuarie 1938.

6. Idem, 30 ianuarie 1938.

Așadar, reprezentanții unui partid istoric, PNL, se arătau nemulțumiți de clamata politică naționalistă a Guvernului Goga, întrucât ei, național-liberalii se considerau făptuitorii adevăratei politici naționaliste; în subsidiar, se întrevădea teama ca zgomotul făcut de guvernamentali în jurul subiectului să nu le aducă avantaje electorale în dauna liberalilor. Celălalt partid istoric, PNT, se arăta alarmat mai mult de încălcarea, de către Guvernul Goga, a ideii de democrație care condusese România în perioada interbelică, măcar la nivel declarativ. În schimb, dinspre legionari veneau nemulțumiri datorate tendinței de monopolizare, de către Guvernul Goga, a temei naționalismului, în dauna Mișcării Legionare. Concurența între cele două forțe de extremă dreaptă era veche, de multe ori ea manifestându-se prin violență. Așadar, Guvernul Goga era atacat și de la dreapta. Tot din acea direcție erau exprimate îndoieli privind eficiența politicii Guvernului, de către Frontul Românesc. La o mare întrunire publică din ianuarie 1938, Alexandru Vaida Voevod declarase: „Antisemitismul nu rezolvă simultan toate problemele.”¹⁰

Oficiul Partidului Naționalist Democrat al lui Nicolae Iorga, „Neamul Românesc”, saluta „chemarea unor iorghiști la aplicarea politicii naționaliste” a noului Guvern, deși cei „chemăți” fuseseră puși în posturi mărunte. Și, se sublinia că inițiatorul politicii naționaliste de partid fusese PND, creat în 1910. În mai multe rânduri, în ianuarie 1938, „Neamul Românesc” includea pasaje din cuvântări ori articole ale lui Nicolae Iorga privitoare la problema evreiască, care se doreau a fi o îndrumare pentru opinia publică.¹¹ La jumătatea lui ianuarie se scria: „Orice element străin, neasimilabil, care intră într-o viață națională [...], se lovește la un moment dat de o împotrivire. Această împotrivire s-a întărit prin faptul că profesiunile libere, ziaristica și literatura au ajuns să fie în mâinile elementului evreiesc, exercitând influență asupra unui suflet care trebuie păstrat întreg, căci altfel,

10. „Cuvântul” din 27 ianuarie 1938.

11. „Neamul Românesc” din 1 ianuarie 1938.

Statul însuși se năruie.”¹² Dar, se respingea ideea de antisemitism! „Nu facem antisemitism, ne apărăm.”¹³ În alt număr, ziarul relua declarația de presă a lui Istratie Micescu, lăsând impresia a fi de acord cu ea, apărută în „Neue Freie Presse” din Viena și „Candide” din Paris: „Minoritățile nu pot pretinde drepturi mai mari ca ale românilor. [...] Problema evreiască e mai ales o problema economică. [...] Evreii trăiesc în Țara noastră ca un parazit; clasa noastră mijlocie e ruinată de evrei; bogățiile marelui burghezii au trecut în mare parte în mâna evreilor; țărani noștri, și așa săraci, sunt exploatați de cârciumarii evrei și de lăcomia nesățioasă a cămătarilor evrei. Nu poate să mai meargă așa.”¹⁴

A fost o avalanșă de măsuri guvernamentale cu caracter antisemit, toate motivate prin necesitatea unei politici naționaliste.

Chiar în ultima zi a lui 1937 a fost creat, în cadrul Ministerului Industriei și Comerțului, un serviciu pentru controlul întreprinderilor industriale și comerciale privind stricta aplicare a Legii asupra protecției muncii naționale, care urmărea românizarea întreprinderilor, dar care fusese ocolită și cu contribuția autorităților. Urma să se numească un Comisariat special de supraveghere.¹⁵ În aceeași zi, printr-o altă hotărâre a Guvernului, au fost anulate permisele de călătorie gratuită pe căile ferate ale ziariștilor evrei (prelungite numai până la 31 ianuarie 1938). Ziariștii în cauză erau menționați nominal: dr. Kalman Blumenfeld (Scrutător), Beno Brănișteanu, Al. Coler, Dima Fuchs, Florian I.B. (Blumenfeld), dr. Gr. Grauer-Brauer, I. Kalkner-Petea, M. Bucur (Moses Bleicher), B. Buchwald, G. Horia (Horowitz), M. Libros, I. Radu-Raiter, G. Stroe-Strahl, Avram S. Albu-Seidmann, D. Ceacaru (David sin Ițic Eulenberg), A. Dumbrăveanu-Bermann, M. Sebastian (Josef Hechter), N. Aurescu (Goldman), Brunea F. Brenner, Arthur Bergmann-Munte,

12. Idem, 14 ianuarie 1938.

13. Idem, 18 ianuarie 1938.

14. Idem, 22 ianuarie 1938.

15. „Timpul” din 1 ianuarie 1938.

Josef Bermann, A. Kendler-Candea, M. Conitz, Albert Friedmann, Al. Gruia (Alter Moise sin Ghidale), Avram Haralambie Leibovici, Barbu Lăzărescu (Burah Lazăr), B. Râpeanu (Benjamin Rosenberg), I. Ross (Josef Rosenfeld), H. Soreanu (Heim Schor), A. Sandu (Aron Achuldmann), E. Samuilă-Samuel, A. Vogel, dr. Ygre Glüksmann, I. Brunea-Brenner, Leon Galler-Legrel, M. Strohming, Sergiu Dan (Isidor Rottmann), Camil Ring (Henri Sufrin), Rosa Chars, Diamant Mentor, Liviu Artenie (Leo Raffner), H. Crețeanu-Eritzmann, Emil D. Fagure, Albert Honigman, G. Milian-Maximian (Grunberg), Leonard Paukerow, George Silviu-Goliger, Samson P. Abramovici, Sergiu Milarian-Zwiebel, G. Spina-Spiegler, Heinrich Bloch, Isac Peltz, Scarlat-Froda-Weizendorf, I. Massoff, B. Marian-Grossmann, M. Mereanu Honing, Al. Nedeleanu-Edelstein, A. Nara (Aron Rosen), Teofil Zaharia (Toivie Zalmanovici), N. Constantin-Kanner, Miron Grindea-Grümburg, Solomon Faust-Mohr, Henri St. Steitmann, Bogdan Varvara (Josef Rosen), dr. Asra-Israal Berkowitz, E. Marghita Ostersetzer, Al. Baltes-Anfelbaum, I. Ridich, Solomon Gr.-Silvian-Grünspahn, Alfred Hefter, I. Călugăru, Henri Blazian, L. Leoveanu, Lascăr Negreanu Schwartz, Oskar Feld, M. Rinea-Rosenthal, St. Ignat, Jak Zaharia-Zukerman, Arthur Zaharia-Zalmanovici, Al. Calistrat-Kohn, I. Pitar, Constantin Graur-Bauer, Simon Pauker, C. Kandler-Candrea, Clugman, Calughian, I. Rosentahl, Isac Schroit, A. Terziman, Radu Vifor, M. Zidăreanu-Mauermaister, A. Niederhofer, Isak Rosenblatt, B. Schrehunetz, Elias Weinstein, Devi Kalmanovici, S. Francois, Jean Hefter, P. Hellman, I. Melle, Simon Latăr, C. Stăteanu-Schonfeld, Marton Ernst, M. Rose Mayer. În total 106.¹⁶

16. „Universul” din 1 ianuarie 1938. În Petiția trimisă Societății Națiunilor la 30 aprilie 1938 de către organizații evreiești occidentale, privind situația evreilor din România, se indică 120 ziariști cărora li s-au ridicat permisele CFR. – ANIC, fond PCM, Subsecretariatul de Stat pentru Minorități, dosar 1693 bis, f.12. Tot 120 în *Minorități naționale din România 1931-1938. op. cit.*, p.472. Jean Ancel, *Contribuții la Istoria României. Problema evreiască 1933-1944*. Edit. Hasefer, București, 2001, vol.I, partea întâi, p.75, indică 150 ziariști.

Concomitent, Guvernul a hotărât revizuirea profesiei de ziarist, printr-un proiect de Lege alcătuit de Alexandru Hodos, subsecretar de Stat la Preșidenția Consiliului de Miniștri, conform unor norme stabilite de Octavian Goga. Presa română nu mai putea întrebuința ziariști de origine evreiască. Minoritățile aveau dreptul la publicații proprii, pentru uzul lor, cu ziariști proprii. Ziarele ce nu respectau aceste reglementări, erau suspendate.¹⁷

Cel mai mare ecou l-a avut suprimarea ziarelor „Adevărul”, „Dimineața” și „Lupta”, cele mai importante dintre publicațiile conduse de evrei; primele două cu mare vechime, cu tiraje foarte mari și foarte mulți cititori inclusiv printre români; era interesant faptul că suprimarea fusese hotărâtă chiar în prima zi a existenței Guvernului Goga.¹⁸ „Adevărul” și „Dimineața” scriseseră până în ultimele numere despre primejdia ascensiunii extremei drepte, și încercaseră

17. „Universul” din 1 ianuarie 1938.

18. Ibidem. Octavian Goga își motiva acțiunea: „Am suprimat azi «Adevărul», «Dimineața» și «Lupta», sprijinit pe credința ce am că spiritul public al Țării mele cere modelarea unor autohtoni cu întreită garanție: națională, morală și intelectuală. Pomenitele gazete erau injoncțiuni străine în patrimoniul de gândire al unui neam care nu trebuie tulburat în zbuciumul lui creator, de amestecuri subversive sau incerte. Conștiința mea m-a îndrumat să iau această măsură, convins fiind că Țara îmi va da dreptate. Voi purcede la fel și cu alte publicații similare socotite primejdioase, ca și cu produsele tiparului angajate obscenității, pe care spiritul tradițional românesc o refuză.” – *Minorități naționale din România. 1931-1938. op. cit.*, p.472. Apoi, au fost suprimate și mai multe ziare regionale ale minorității evreiești: „Czernowitzer Blatt” (în limba germană); „Darheinu” („Calea Noastră”, în ebraică); „Das idisch wort” și „Ofbau” (amândouă în idiș). – Cf. Jean Ancel, *op. cit.*, p.75. Extrema dreaptă se arăta nemulțumită; „Porunca Vremii” din 4 ianuarie 1938 scria: „Cerem suprimarea tuturor ziarelor jidovești”. I.P. Prundeni exclama satisfăcut: „Antisemitismul guvernează. Primele măsuri luate de Guvernul Goga au fost primite cu un adânc suspin de ușurare. [...] Alte măsuri vor veni în scurtă vreme, ca să înfăptuiască antisemitismul.” Urma Nicolae Crevedia; *A biruit credința*. Iar Ilie Rădulescu proclama: *Anul I-iu al erei național-creștine*. – Toate articole în „Porunca Vremii” din 1 ianuarie 1938.

să orienteze opinia publică spre păstrarea democrației. O concluzie foarte alarmantă pe marginea rezultatelor alegerilor parlamentare o semna Em. Sârghie.¹⁹ Sublinia efectul profund negativ al Pactului de neagresiune Maniu-Codreanu, care derutase electoratul; și menționa calea ce trebuia urmată după alegeri: „Pentru o reintrare în normal, nu e nevoie de prea mult: mișcările de dreapta să-și afle doar în fața lor dușmanii firești; pe poziții, însă, sincer apărute. Deci, *front al democrației* [subl.n.]. Să se înțeleagă necesitatea lui din vreme. Chiar în ziua instalării Guvernului Octavian Goga, B. Brănișteanu semna articolul *Ce-i de făcut acum? Biruința sau pierzania democrației?* „Dorim – scria – democrației și democraților ca să aibă mintea românului cea de pe urmă. Dorim partidelor constituționale democrate ca să-și dea seama că nu e vorba de a plăti trecute greșeli, reale sau imaginare, ci de *a salva regimul democratic* [subl.n.]. Purtătorul Coroanei a declarat în toate ocaziile că înțelege să fie rege constituțional. Să i se îndeplinească aceasta! Să se puie stavilă celor cari, după exemple celebre, vor moartea Constituției, a democrației, a libertății, vizând și abuzând în acest scop de ele. Era, în articolul lui Em. Serghie și în cel al lui B. Brănișteanu, ca și în ale altor ziariști evrei ai momentului, o recunoaștere a greșelii pe care o făcuseră în toată perioada interbelică, atunci când permanent acuzaseră existența unei politici antisemite în România, când permanent își arătasera nemulțumirea, considerând societatea românească nedemocrată. La sfârșitul lui 1937, când se profila întronarea unui regim într-adevăr nedemocrat, aceiași ziariști cereau ferm o reîntoarcere în normal”; România interbelică fusese cea „normală”, democrată. Ajunși a o dori, nu își cereau, totuși, scuze pentru că o ponegriseră atâtea.²⁰

Ultimul număr al „Adevărului” – ca și cel al „Dimineții” – a fost tipărit pe 29 decembrie 1937, zi în care se emitea Decretul de suspendare a celor două ziare; vor fi difuzate, cu greutate, pe 30 decembrie. În acest ultim număr, „Adevărul” comenta pe spații largi

19. „Adevărul” din 28 decembrie 1937.

20. Idem, 29 decembrie 1937.

comemorarea a patru ani de la asasinarea lui I.G. Duca, rememorând, astfel, faptele extremei drepte; Emil Serghie făcea un apel la unire contra extremei drepte. În același număr, tot pe prima pagină, Tudor Teodorescu-Braniște semna articolul *Criza democrației*, o chemare de-a dreptul disperată la oprirea cursului evenimentelor: „În acest ultim ceas, partidele și oamenii ponderați pot încă să se reunească. Dar vor folosi oare ceasul acesta, care este cu adevărat ultimul?”²¹ Și, chiar pe frontispiciul numărului din 30 decembrie 1937 se scria: „Primul Guvern care a căzut prin alegeri. Iată un lucru important – nu numai pentru trecut, ci și pentru viitor.” „Dimineața”, în ultimul număr, din 30 decembrie 1937, relatea sec evenimentul instalării Guvernului Goga, cu discursurile ținute; se lăsa impresia unei atmosfere cernite.

Redacțiile celorlalte publicații evreiești au interpretat suspendarea ziarelor „Adevărul”, „Dimineața” și „Lupta” ca pe un avertisment. Mai ales că a urmat imediat și suspendarea unor publicații evreiești din Iași: „Lumea” și „Noutatea”.²² Ca urmare, nu au mai publicat nici un articol de critică la adresa Guvernului; cel mult, își arătau surprinderea față de măsurile guvernamentale. Iar „Tribuna Evreiască” din Iași, un săptămânal foarte incisiv până atunci, va publica doar articole de cultură și privind problema sionistă; a ocolit toate problemele spinoase interne.

Guvernul a adoptat o serie întreagă de măsuri restrictive. Împotriva unor categorii de evrei: medici, avocați.²³ S-a reluat și o acțiune mai veche de control al conținutului bibliotecilor publice ale comunităților sau organizațiilor evreiești; și, acolo unde s-au găsit cărți de propagandă comunistă sau antistatală, s-a luat măsura închiderii.²⁴

21. Idem, 30 decembrie 1937.

22. „Curentul” din 5 ianuarie 1938.

23. Erau măsuri de aplicare a unei Legi din timpul Guvernului Tătărescu.

24. În 1929, Inspectoratul de Poliție Basarabia anunța DGP „pericolul ce reprezintă pentru siguranța Statului, bibliotecile și casele de citire minoritare și